

A.S. PUŞKİN'İN KALEMİNDEN İDEAL RUS KADINI: TATYANA¹ THE IDEAL RUSSIAN WOMAN FROM THE PEN OF A.S. PUSHKIN: TATYANA

Semanur AKSOY TURAL

Öğr. Gör., Kafkas Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Yabancı Diller Bölümü, Kars,
Türkiye / e-posta: sema_aksoy@icloud.com / ORCID ID:0000-0002-5290-1543

Özet

Her toplum için ideal kadın imgesi farklıdır ve edebiyatta farklı biçimlerde yansıtılır. XIX. yüzyıl Rus edebiyatının en büyük şairlerinden A. S. Puşkin eserlerinde ideal kadın yaratma arayışı içine girmiştir ve arayışları sonucunda manzum romanı "Yevgeni Onegin" adlı eserinde Tatyana karakterini ortaya koymuştur. Bu çalışmanın temel hedefi, Tatyana üzerinden idealize edilen Rus kadını portresini detaylı bir biçimde analiz etmektir. Eserin yazıldığı dönemin kadın algısı, toplumsal uzlaşısı ile belirlenmiş kadın tasavvuruna dair olgular ışığında Puşkin tarafından güçlü karakter, sadakat, özveri, içtenlik ve masumiyet gibi erdemlere sahip ideal Rus kadını olarak sunulan Tatyana karakterini kültürel ve tarihsel bağlamda anlamaya yönelik bir tablo sunulacaktır. Tatyana karakterinin şair tarafından yüceltilen yönlerinin tanımlanmasında, başlangıçta taşra yaşamında ve daha sonrasında sosyete çevresinde diğer karakterlerle olan ilişkilerinin tasvir edilmesi ve dadısının Tatyana üzerindeki etkisinin saptanması büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda ideal kadın kahraman olarak Tatyana'nın ideale yakın kadın kahraman Olga ile kıyaslanması da anlamlı bir bakış açısı sunacaktır. Tatyana'nın eser başından sonuna dek karakter gelişimi bakımından geçirdiği evrim, toplumsal beklentilere karşı tutumu ve süreç içerisinde kendi kimliğini bulma mücadelesi incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Yevgeni Onegin, ideal Rus kadını, Tatyana

Abstract

The ideal image of a woman varies for each society and is reflected in literature in different forms. A. S. Pushkin, one of the greatest poets of 19th-century Russian literature, embarked on a quest to create the ideal woman in his works. In the poetic novel "Eugene Onegin," he presented the character Tatyana due to his search. The main objective of this study is to analyze in detail the portrait of the idealized Russian woman through the character of Tatyana. In light of the perceptions of women during the time the work was written, as determined by societal consensus, Pushkin portrayed Tatyana as an ideal Russian woman with virtues such as strength of character, loyalty, self-sacrifice, sincerity, and innocence. This study provides a cultural and historical context for understanding Tatyana as an idealized figure. The depiction of Tatyana's relationships with other characters in both her rural life and later in high society, as well as the influence of her nanny on Tatyana, is crucial in identifying the aspects of her character that the poet elevates. Additionally, comparing Tatyana, the idealized female hero, with Olga, another female character close to the ideal, will provide a meaningful perspective. The study will also examine Tatyana's character development throughout the work, her attitude toward societal expectations, and her struggle to find her identity.

Keywords: Yevgeni Onegin, the ideal Russian woman, Tatyana

Giriş

"Puşkin şiirine Onyegin değil, Tatyana adını vermeliydi. Hiç çekinmeden söyleyebiliriz, şiirin gerçek kahramanı Tatyana'dır. Tatyana olumlu bir tip, olumlu ve güzel bir tip. Tam anlamıyla Rus kadını."
(F. M. Dostoyevski, 2009, 33)

Rus edebiyatbilimci G. A. Gukovski, *Yevgeni Onegin*'i ilk gerçek realist Rus romanı olarak nitelendirir ve manzum olarak yazılmış olmasını da Rus edebiyatının kendine özgü bir hakikati olarak değerlendirir. (Gukovski, 1995, 124) Edebiyatta biçimler arası sınırları kaldıran, manzum ve romanı bir araya getiren eser, yazıldığı dönemin gerçekçi bir temsili olması bakımından önem taşımaktadır. Bu bağlamda Rus eleştirmen V. G. Belinski'nin Rus doğasını, her

¹ Bu çalışma, "2. Uluslararası Türk ve Dünya Kadın Araştırmaları Kongresi"nde sunulmak üzere kaleme alınmıştır.

katmanıyla Rus toplumunu betimleyen manzum romanı, Rus yaşamının bir ansiklopedisi olarak pek ulusal bir eser olarak adlandırması (Belinski, 1948, ss. 565-566), eser hakkında yapılan, geçerliliğini koruyan isabetli bir tespittir. Yevgeni Onegin aynı zamanda XIX. yüzyıl Rus edebiyatında “gereksiz insan” tiplemesi geleneğinin ilk örneği olarak kabul edilir. (Borisenko vd., 2009, 182) Rus yazar F. M. Dostoyevski (1821-1881) ünlü “Puşkin Konuşması”nda (Puşkinskaya reç’, 1880) ana kadın kahraman Tatyana’yı Yevgeni Onegin’den üstün görerek Rus edebiyatında betimlenen en olumlu ve güzel kadın kahraman olarak nitelendirir. (Dostoyevski, 2009, 33) Rus şair A. S. Puşkin’in (1799-1837), yapıtının hak ettiği değeri teslim ederek 1824 yılında kardeşi Lev’e gönderdiği mektubunda *Yevgeni Onegin*’in en iyi eseri (Nabokov, 1998, 73) olduğunu yazması da dikkate değerdir.

Puşkin, en ünlü yapıtlarından biri olan *Yevgeni Onegin* adlı manzum romanını güney sürgünü döneminde, Odessa’da yazmaya başlar. (Veraseyev, 2011, 92) Yazmaya başladığı tarih, 9-28 Mayıs 1823’tür, aynı yıl ikinci ve üçüncü bölüm de tamamlanır. 1824-1825 yılları arasında üzerinde çalışılan dördüncü bölüm 1826 yılında tamamlanır. Aynı yıl, beşinci bölüm de nihayete erdirilir ve altıncı ve yedinci bölüm üzerine paralel çalışmalar yapılır. Yedinci bölüm 1827-1828 yılları arasında, son bölüm olan sekizinci bölüm ise 1829-1830 yılları arasında yazılarak esere nihai hali verilir. 1830 yılının 19 Ekim tarihinde dokuzuncu bölüm ateşe verilir ve 5 Ekim 1831 tarihinde ise *Onegin’in Tatyana’ya Mektubu* yazılır. Şairin *Yevgeni Onegin*’i tamamladığında eklediği plana göre eser kronolojik olarak Odessa’da yazılmaya başlanmış, Mihaylovskoye’de devam edilmiş, Moskova, Petersburg, Pavlovsk’un ardından Boldino’da tamamlanmıştır. (Lotman, 1983, ss. 16-17) Eserin kendi içsel kronolojisi dışında, yazıldığı yedi yılı kapsayan zaman dilimi de kimi araştırmacılar tarafından şairin düşüncelerinin ve ruhsal durumundaki değişimlerin eserde yansıma bulduğu (Behramoğlu, 2013, 193) gerekçesiyle önemsenir. Şair anlatıcı eserin başından sonuna dek, pasif bir gözlemciden çok uzak, olaylara karşı tutumunu, duygu ve düşüncelerini okurla paylaşmaktan çekinmeyen bir yorumcu havasındadır, Lenski’nin şiirlerini sakladığını ifade eder. (Puşkin, 2022, 258)

Manzum romanın dönemin genç aristokrat soylu kesiminin bir temsilcisi olan Yevgeni Onegin ve eserin başlangıcında merhum, yoksul bir toprak beyinin kızı, sonunda ise Petersburg sosyetesinin saygın bir mensubu olan, çalışmaya konu Tatyana Larina olmak üzere iki ana kahramanı vardır. Yevgeni, meslek yaşamına karşı kayıtsızlığı, ötekine karşı eleştirel tutumu, kişisel bağımsızlığına düşkünlüğü, adet olduğu üzere evde almış bulunduğu yüzeysel eğitime karşın iyi derecede Fransızca bilmesi, nezaket kurallarına mükemmel biçimde hâkim olması nitelikleri ile 1820’li yılların genç soylu kesiminin bir yansımasıdır. (Borisenko vd., 2009, 182). Eser, Tatyana’nın amcasının ölümünün ardından kendisine bir yurtluk miras kalan köye gelip yerleşen Yevgeni’ye duyduğu aşk ve karşılıksız kalan bu aşkın getirdiği hayal kırıklığı etrafında şekillenir. Yevgeni’nin taşrada can sıkıntısından uzaklaşmak için arkadaşlık kurduğu komşusu Vladimir Lenski, Tatyana’nın kız kardeşi Olga’ya aşiktir. Vladimir ve Olga, Yevgeni ve Tatyana’nın karşıt karakterleri olarak öne çıkar. Tatyana’nın doğum gününe katılan Lenski arkadaşı Onegin’in Olga’ya yakın davranmasından dolayı kıskanır ve partiyi terk eder. Ertesi gün Lenski masum Olga’yı Yevgeni’den kurtarmak için onu düelloya çağırır ve Lenski trajik bir biçimde yaşamını kaybeder. Menfur olayın ardından Olga bir subayla evlenir, Yevgeni derin bir ruhsal krizin ardından, Rusya seyahatine çıkarak kayıplara karışır, Tatyana ise ondan bir iz bulmak niyetiyle çiftliğine ziyaretlerde bulunarak kütüphanesindeki kitapları okumakla avunur. Yevgeni geçen üç yılın ardından Petersburg’a döndüğünde bir baloya katılır ve balonun ev sahibesinin prens ünvanlı bir subayla evlenerek prenses unvanı alan Tatyana olduğunu anlar. Tatyana’ya mektuplar yazar, genç kadın Yevgeni’yi sevse dahi eşine sadık kalacağını bildirerek Onegin’i reddeder ve manzum roman sona erer. Belinski daha sonrasında Onegin’e ne olduğuna dair sorusunu şöyle yanıtlar: “*Tutkusu Onegin’i insan onuruna daha yaraşır yeni bir acı için yeniden mi diriltti? Yahut ruhunun tüm güçlerini öldürdü ve ıstırap veren iç sıkıntısı onu cansız*

ve soğuk bir duyumsamazlığa mı dönüştürdü? Bilmiyoruz ve dahası bu zengin yaratılışın cümlesiz, yaşamın anlamsız romanın ise sonsuz kaldığını biliyorken, Onegin'e ne olduğunu neden bilelim? Bunu bilmek de yeter, başka hiçbir şey bilmek içimizden gelmezdi..." (Belinski, 1948, 533).

Rus Ruhuyla Tatyana

Şair-anlatıcı tarafından Yevgeni belirgin biçimde vurgulansa da esere bütüncül biçimde bakıldığında, şair-anlatıcının en sevdiği kahramanın Tatyana olduğu çıkarımında bulunmak mümkündür. Şair eser boyunca Tatyana betimlemelerinde, ona seslenişlerinde duyduğu sevgiyi yansıtır. Beşinci bölümde "Tatyana (gerçek bir Rus olan tiniyle" dizesinde Tatyana'nın Rus ruhuyla özdeşleştirilmesi, (Puşkin, 2022, 201), üçüncü bölümde Yevgeni'ye büsbütün âşık olan Tatyana için endişe ve kaygı duyarak şair-anlatıcının gözyaşı döküleceğini aktarması ve "Tatyana, güzelim Tatyana'm benim!" (Puşkin, 2022, 123) hitabı, "Bağışlayın o kadar seviyorum ki Tatyana'mı güzelimi benim!" (Puşkin, 2022, 172) itirafı, sekizinci bölümde şair-anlatıcının kendini gizleyerek kahraman bakış açılı anlatıcılığı tercih etmesi ve Tatyana'ya sözü vermesi, pek çok örnekten bir kaçıdır.

"Tatyana, güzelim Tatyana'm benim!
 Seninle şimdi ben döküyorum gözyaşlarımı;
 Sen ellerine bir zamane tiranın
 Teslim ettin artık yazgını." (Puşkin, 2022, 123)

Tatyana XIX. yüzyıl Rus edebi geleneğinde pek çok yönden aykırı bir kadın kahraman olarak karşımıza çıkmaktadır. Puşkin'in Tatyana'sına dek roman kahramanları arasında bu sıradan ismi taşıyan bir örneğe daha rastlanmaz. (Borisenko vd., 2009, 562) Puşkin'in yarattığı ideal kadına Tatyana ismini vermesi ilginçtir. Eserde bu konu üzerine de eğilir.

"Kız kardeşinin onun Tatyana'ydı adı...
 Böyle bir adla ilk kez
 Narin sayfalarını bir romanın
 Kimseden izin almadan saygın kılıyoruz.
 Ne olacak? Bu ad sevimli, işitimi güzel;
 Ama bu adla, biliyorum, ayrılmaz birbirinden
 Eski zaman yaşamının anıları
 Ya da hizmetçi odaları!.." (Puşkin, 2022, 92)

Tatyana, Fedora, Agafon gibi Yunan kökenli isimler, melodik olarak kulağa hoş ve estetik gelmesine rağmen genellikle yalnız basit halk tarafından tercih edilen isimlerdir. (Puşkin, 2022, 391) Ana kahramanın ve ideal kadın figürünün Tatyana olarak adlandırılması tercihinin arkasında, kahramanın sadeliğini, halkla olan bağına vurgulama niyeti olduğu düşünülmür.

Edebi eserde bir kahramanı öne çıkarmak, arka plana itmek veya ideal yönlerini vurgulamak amacıyla yardımcı kahramanlardan yararlanılması bilinen bir yöntemdir. Tatyana ve Olga arasında benzer bir durum gözlemlenir. Şair Tatyana'yı öne çıkarmak için ilk olarak kız kardeşi Olga ile kıyas eder. Tatyana'nın ideal bir Rus kadını olarak portesi detaylı bir biçimde yaratılırken, Olga nihayete ermeyen bir taslak gibidir. Şair iki kız kardeş arasındaki benzer ve farklı yönleri vurgulayarak kıyaslar ve Olga ışığında Tatyana'yı özgün bir ideal kadın olarak öne çıkarır. İki kız kardeşin benzer yönleri, genç kızlığa özgü masumiyet, son modanın

ulaşamadığı taşradaki sade giyim kuşam içinde dahi başkent gözdelerini geride bırakacak büyüleyici güzellikte olmaları, gönül ilişkilerinde tecrübesizleri sebebiyle heyecanlı ve canlı karakterler olmalarıdır. Olga da Tatyana gibi saf kalan kadınlardan biridir.

“Evet, dedik ki adı Tatyana.

Ne kız kardeşinin güzelliğiyle,

Ne al tenli tazeliğiyle onun

Toplayamazdı bakışları üzerinde.

Yabanıl, kederli, konuşmayı sevmez,

“Her zaman alçakgönüllü, her zaman uysal,

Her zaman sabah gibi sevinç dolu,

Bir şairin yaşamı gibi yüreği saf,

Bir aşk öpücüğü gibi tatlı,

Ormanda bir alageyik gibi, ürkek,

Kişileri arasında kendi ailesinin öz,

Yabancı bir kız gibi görünüyordu o.

...Kendisi çocuk, çocuk sürüsü içinde

Oynamak ve zıplamak istemiyordu

Ve sık sık tüm gün tek başına

Pencere önünde oturuyordu konuşmadan.”

(Puşkin, 2022, 93)

Gökyüzü gibi mavi gözleri;

Gülümseyişi, keten sarısı saç örgüleri,

Devinimleri, sesi, zarif endamı –

Her şey Olga’daki... ama herhangi bir romanı

Aldığınız zaman elinize, bulursunuz olasılıkla

Bir portresini onun: Pek hoş bir porte bu,

Daha önce kendim ben onu seviyordum,

Ama usanç verdi sonsuz bu portre bana.”

(Puşkin, 2022, 91)

Tatyana kitap okumayı, cam önünde oturarak düşüncelere dalmayı seven, daha ağırbaşlı ve olgun bir kadın olarak betimlenirken, Olga, dışa dönük, sosyal, oyunlardan hoşlanan daha çocuksu ve neşeli bir kadın olarak tasvir edilir. Tatyana içe dönük ve gözlemcidir.

“Bazen dadısı topladığı zaman

Olga için üstünde geniş çayırın

Bütün küçük kız arkadaşlarını,

Yakalama oyunu oynamıyordu Tatyana,

Sıkıcıydı bunların gülüşleri de,

Uçarı neşelerinin gürültüsü de.” (Puşkin, 2022, 95)

Tatyana ve Olga arasındaki en temel fark yaşadıkları duygusal deneyimlerde verdikleri tepkiler ve aldıkları kararlardır. Vladimir ve Olga köy halkı tarafından birbirine yakıştırılan evlenmesi beklenen iki genç insandır. Olga toplumca belirlenmiş bu yazığı itiraz etmez, toplumun beklentilerine uyum içinde davranır. Tatyana’nın doğum gününde Yevgeni’nin Vladimir’den intikam almak ve onu sinir etmek için yakın davranarak danslarıyla başını döndürdüğü Olga, Vladimir’in gittiğini fark etmez, bu Olga’nın çevresindeki olaylara karşı duyarsız oluşunun bir göstergesidir. Vladimir’in düellodan önce Olga’yı son ziyaret edişinde duygularının yüzeyselliğini Vladimir’e yönelttiği *“Neyiniz var?”* (Puşkin, 2022, 256) sorusundan anlamak mümkündür. Vladimir’in ölümünün ardından pek de üzülmeyen Olga, süvari talibi ile evlenir ve köyden ayrılır.

“Benim zavallı Lenski’ m! Çekerek bun,

*Uzun zaman sevgilin ağlamadı fakat.
N'eylenir! Gelin adayı genç bir yavuklu
Kendi hüznüne duymaz sadakat.
Başka birisi onun çeldi gönlünü,
Başka birisi başardı onun ıstırabını
Aşk övgüleriyle uyuşturmayı,
Bir süvari başardı onu tutsak almayı,
Bir süvari onun tarafından sevildi yürekten... ”(Puşkin, 2022, 290)*

Tatyana'nın genç kızlığa özgü hayalperestliği başlangıçta Yevgeni'yi olduğundan farklı bir şekilde algılamasına neden olur. Uzun zamandır Tatyana kaderinde yazılan ruh eşini beklemektedir. Yevgeni'nin gelişi köy ortamına farklı bir esinti getirir.

*“Çok zamandır onun düş gücü,
Kavrularak mutlu bir çözümlenme ve özlemle,
Acıkmaktaydı yazgısal bir besiyile:
Çok zamandır onun yürek üzüntüsü
Acısıyla genç göğsünü sıkıştırıyordu;
Çoktan bekliyordu...birisini ruhu,” (Puşkin, 2022, 115)*

Tatyana okuduğu tüm romanların erkek kahramanlarının bir karışımını Onegin'de bulduğuna inanır. Bu onu gerçek hayatta ideal bir aşk arayışına yönelten, edebiyat tutkusunun bir sonucudur. Okuduğu edebi eserlerdeki ilk aşka övgü, tutku ve adanmışlığın yüceltilmesi, idealize edilen, duygusal bakımdan derin kahramanlar, Tatyana'nın gerçek hayatta da edebi eserlerdeki gibi idealize edilmiş bir aşk yaşamayı arzu etmesine neden olur. Okuduğu erkek kahramanlarla Yevgeni'yi bağdaştırır. Tatyana'nın hayal gücünün canlılığı ile henüz deneyimlemediği duyguları edebi eserlerde okuduğu şekliyle tecrübe etme eğilimi vardır.

Tatyana'nın hayalindeki Yevgeni, okuduğu üç eserdeki erkek kahramanların bir karışımıdır: Fransız filozof J. J. Rousseau'nun (1712-1778) *Julie ya da Yeni Heloise* (Julie ou la nouvelle Héloïse, 1761) adlı eserinde kadın kahraman Julia Wolmar'ın sevgilisi, Fransız yazar Sophie Ristaud Cottin'in (1791-1858) *Mathilde ya da Haçlı Seferleri Tarihinden Alınmış Hatıralar* (Mathilde, ou Mémoires tirés de l'histoire des Croisades, 1805) adlı eserinin ana kahramanlarından Malek Adel (Fedorova, 2009, 173) ve Barones Barbara von Krüdener'in (1764-1824) *Valérie* (Valérie, 1804) adlı eserinden Gustav de Linar adlı kahraman. (Puşkin, 2022, 391) Bu üç kahramana ek olarak Alman yazar Johann Wolfgang von Goethe'nin (1749-1832) *Genç Werther'in Acıları* (Die Leiden des jungen Werthers, 1774) adlı eserinin ana kahramanı Werther ve ünlü İngiliz yazar S. Richardson'u (1689-1761) *Bay Charles Grandison* (The History of Sir Charles Grandison, 1753) adlı eserinden Grandison adlı kahramanı da Onegin'de vücut bulmuştur. Tüm bu eserlere ve kahramanlara yapılan göndermeler manzum roman doğrultusunda metinlerarasılık bağlamında ele alındığında *Yevgeni Onegin*'in satır arası okumalarının yapılmasına imkân vereceği gibi eserin girift yapısının çözümlenmesine de katkı sağlayacaktır.

*“Şimdi o nasıl da bir ilgilenmeyle
Okumakta sürükleyici bir romanı,
Nasıl da diri bir büyülenmeyle*

*İçmekte gönül çelen bir aldanmayı!
Düşlemlerin kutlu yaratısıyla
Can bulmuş olan yapıtlar,
Juliya Volmar'ın sevgilisi,
Malek – Adel ve de Linar, ikisi,
Genç Werther başkaldıran çileci
Ve eşine rastlanmaz Grandison,
...Tümü bu narin düş kurucu için
Yalnızca tek surete bürünmüştü,
Yalnızca Onegin'de tümü kaynaşmıştı.” (Puşkin, 2022, 117)*

Tatyana'nın Onegin'i romantize edip yanlış tanınmasını da sonrasında hakikati anlayıp “gerçek Onegin'i” tanınmasını da okuma tutkusu sağlamıştır. Tatyana kitaplarının sayfalarından ilhamla düşlerinde yarattığı ideal Yevgeni'yi, kendi kütüphanesinde, kitaplarının sayfalarını karıştırarak, altını çizdiği satırlara eğilerek tanır. Sayfaların üzerindeki tırnak izleri Yevgeni'nin yaptığı okumaya ait etkilenme düzeyine dair ipucu verirken, sayfa kenarlarında tutulan notlar, kurşunkalemle çizilen resimler, soru işaretleri ve haç figürleri onun ruhunu yansıtmaktadır. Tatyana'nın Yevgeni'yi tanıma sürecinde vurgulanan özelliği, onun gelişime açık olması, bunu yaptığı okumalar vasıtasıyla gerçekleştirmesi ve gelişim göstermesidir. Puşkin'in ideal kadın Tatyana'yı yaratırken, okur nihai ve bütüncül sonucu hazırlayan tüm karakter evrimine şahit olur.

*“Kitapların korumuştun pek çok sayfaları
Keskin imini onun tırnaklarının;
Dikkatli kızın bakışları
Yoğunlaştı bunlar üzerinde daha canlı.
Tatyana görüyor büyük heyecanla,
Hangi düşünceyle ve gözlemlerle
Onegin okuduğu sırada şaşır kalmış,
Neye suskun kalarak hak vermiş.
Sayfaların kenarında Tanya karşılaşıyor
Çizgileriyle kurşunkaleminin onun.
Her tarafta Onegin'in ruhu
Burada ister istemez kendisini belli ediyor,
Bazı kısa bir sözle, bazı haç imiyle,
Bazı bir soru iminin çengeliyle.
Ve başlıyor azar azar
Benim Tatyana'm kavramaya
Şimdi daha berrak – Tanrıya şükür –
Kimin uğrunda gönlünü akıtmaya*

Edilmiş mahkûm egemen yazgı tarafından:

Kederli ve tehlikeli bu ayrışın adam,” (Puşkin, 2022, ss. 303-304)

Tatyana Olga'nın yüzeyselliğinin aksine oldukça yoğun bir duygusal derinliğe sahiptir. Dönemin toplumsal normlarına aykırı biçimde mektup yazarak bir erkeğe ilanı aşk etmesi, onun kararlılığının, cesaretinin ve yaşadığı toplumun geleneklerine, kadına yüklenen ödevlere meydan okuyan bir tavır olarak değerlendirilir. Olga'nın Vladimir'i unutup bir süvari ile evlenip gitmesinden farklı olarak Tatyana, Yevgeni'nin ortadan kayboluşunun ardından onu unutmaz, çiftliğine ziyaretlerde bulunur ve kendisine çıkan talipleri de kati biçimde reddetmektedir.

“Evlendirme zamanı bunu, Tanrı hakkı için,

Geldi geçiyor; peki ben onu ne yapacağım?

Herkese bir ve aynı yanıtı kesinkes:

Varmam. Ve keder çekerek daima

Dolaşiyor ormanlar boyunca bir başına.” (Puşkin, 2022, 305)

Eserde yaşlı dadı Flipyevna, üçüncü bölümde ortaya çıkar, bu bölümün yazıldığı tarih ve Puşkin'in notlarına göre babasının yurtluğunun bulunduğu Mihaylovskoye'deyken kaleme alındığı varsayılır. Yaşlı dadı Flipyevna, Tatyana için bir duygusal mentor, manevi rehber konumundadır. Dadının öğretileri, yönlendirmeleri Tatyana'nın yaşamını yönlendirir. Bu yolla karakter evrimi daha derinlikli bir biçimde aktarılır. Tatyana ve dadısı arasındaki ilişki Mihaylovskoye'de bulunan Puşkin'in dadısı Arina Rodionovna ile arasındaki ilişkiye benzerdir. Puşkin'in sözlü edebiyat, halk kültürü ve folklor ile bağlar kurmasına ön ayak olan, halk şarkılarını ve masallarını şaire öğreten Arina Rodionovna, (Kuleşov, 2000, ss. 128-130) fallar, batıl inançlar, kötücül ruhlara dair masallar ile Tatyana'yı teskin etmeye çalışan Flipyevna'nın bir ilk örneğidir.

“Hangi eskilerden, Tanya? Bir zamanlar

Kötü ruhlara ve taze kızlara dair,

Eski devirlerin olmuşlarından, olmamışlarından

Pek çok şeyi belleğimde tutardım;” (Puşkin, 2022, 125)

Yaşlı dadı Flipyevna, Tatyana ve Yevgeni arasındaki duygusal duruma doğrudan etki eden kahramanlardan biridir. Tatyana'nın ilanı aşk ettiği mektubu torunu vasıtasıyla Yevgeni'ye gönderir. Tatyana'nın buhranlarını türlü teskinlerle yatıştırmaya, üzüntülerini ve sıkıntılarını gidermeye çalışır. Flipyevna, Tatyana'nın huzursuzluğunu gidermek için fal, rüya gibi farklı ritüellere başvurur ve onu bunları denemesi konusunda yüreklendirir.

“Tatyana öğüdü üzre dadısının

Niyetlenip fal açmaya bir gece,

Banyoda iki takım masa kurulmasını

Buyurdu daha gündüzden gizlice;” (Puşkin, 2022, 207)

Tatyana için dadısı ait olduğu ata toprakları, geçmişi, çocukluğu, kökeni ile bir bağlantıdır. Yıllar sonra Petersburg'da Yevgeni ile karşılaşmalarında sahip olduğu tüm görkemli yaşamını eski, yoksul evine değişmeye hazır olduğunu itiraf eder ve çoktan ölmüş olan dadısını tüm bu geçmiş hatıralarının arasında andığı tek insandır. Ne babasını ne annesini ne de kız kardeşi Olga'yı böylesi bir özlemle anmaz.

*“Bir de karşılıklı o alçakgönüllü gömüte,
Şimdi bir haçla ve dalların gölgesiyle
Benim zavallı dadımın üzerinde...”* (Puşkin, 2022, 383)

XIX. Yüzyıl Rus Kadınları Arasında Tatyana

Bir çağın kadın dünyasının betimlenmesi oldukça ilgi çekicidir, çünkü kadınlara dayatılan normlar ve toplumsal cinsiyet algısından bağımsız olarak bu dünya oldukça renkli ve zengindir. XIX. yüzyıl Rus kadınının toplumdaki yeri erkekler üzerinden tanımlanır, sosyal sınıf, unvan ve rütbeleri belirleyen “Tabel’ o rangah” adı verilen “Rütbeler Tablosu”na göre kadınlar evlenene dek babasının evlendikten sonra ise kocasının unvanı ile anılır. (Lotman, 1994, 47) Eserin başlangıcında Tatyana evlenmeden önce “pomeşçik” adı verilen fakir bir toprak ağasının kızı iken eserin sonunda bir “knyaz” ile evlendiği için prenses olarak Türkçeye çevrilen “knyaginya” unvanı ile anılır.

Rus toplumunda kadınlara yönelik okur-yazarlık farkındalığı, eğitim, bilim, askerlik, kültür, gibi alanlarda pek çok yeniliğin gerçekleştiği Petro reformları döneminde başlar. XVIII. yüzyıl soylu kültürünün bir parçası olan mektuplaşma geleneği, kadının bir mektup yazarak duygu ve düşüncelerini ifade edebilmesi de XVIII. yüzyıla denk gelmektedir. Okuma alışkanlığının artması ile evlerde kütüphanelerin oluşması, hatta bir okur olarak kadının kendi “kadın kütüphanesini” kurması da XVIII. yüzyılın sonlarıdır. (Lotman, 1994, ss. 48-50) Eserde tutkulu bir okur olarak sunulan Tatyana’nın annesinin bu dönem kadınlarından biri olarak kitap okumayı sevdiği fakat bunu bir modanın gereksinimi olarak yaptığı “*Karısı seviyordu Richardson’u, / Değil ama okumuş olduğundan, / Okumuş olduğundan ve Grandison’u / Değil Lovlas’a yeğlediğinden;*” (Puşkin, 2022, 98) dizelerinden anlaşılmaktadır. Puşkin bu dizelerde ahlaki değerler, aşk, evlilik gibi toplumsal ilişkilere dair yazdığı eserleri ile ünlü İngiliz yazar Richardson’u değil onun *Bay Charles Grandison* adlı eserini okumayı sevdiğinden söz eder. Tatyana ise yeni yüzyılın kadın temsilcisi olarak Richardson’un yanında Rousseau’yu, Onegin’in yurtluğu ziyaret ettiğinde onun izlerini sürmek üzere karıştırdığı kütüphanesinde, İngiliz şair Lord Byron’u (1788-1824) da okur.

*“Erken yaştan tutkundu romanlara;
Yerini her şeyin romanlar alıyordu yaşamında onun;
Gönlünü kaptırmıştı aldatılarına
Bazı Richardson’un, bazı Rousseau’nun.”* (Puşkin, 2022, 97)

XIX. yüzyıl Rusya’sında kadın dünyasında moda elbette önemli bir konumu işgal etmektedir. Moda çok hızlı biçimde değişir, her sosyal statüyü farklı biçimde etkiler. Tıraş edilmiş başlara takılan pudralı perukalar, abartılı makyajlar, takıldığı yere göre muhatabına çeşit çeşit mesajlar veren yapay benler, yelpazeler ve türlü renk, model ve kumaştan elbiseler kadınların dış görünüşleriyle çağın güzellik algısını yakalama mücadelesinde birer araçtır. Edebiyatta kadın görünümünün sadeleştirildiği, makyajlı yüzlerden solgun ve hüznünlü ifadelerle geçildiği dönem, doğallık eğiliminin hâkim olduğu romantizm dönemidir. (Lotman, 1994, ss. 51-53) Mübalağanın büyük kentlerde, yüksek sosyetece benimsenmiş bir moda olduğu bu dönemde sadelik elbette kentli olmamakla, taşralılıkla ilişkilendirilir. Tatyana başkent sosyetesine sunulduğunda giyim kuşamındaki ve tavrındaki sadelik yadırganır.

*“Ve Tanya işitti bu yeni durumu.
Yargısını zor beğenir toplumun
Sunmak aydınlık çizgilerini*

*Taşraya özgü bir sadeliğin,
Ve buraya geç gelmiş giyim modalarını
Ve buraya geç gelmiş dağarını sözcüklerin;
Moskova frapanlarının ve Kirkelerinin
Toplamak üzerinde alaycı bakışlarını!..” (Puşkin, 2022, 307)
“Onu buluyorlar tuhaf birazcık,
Taşralı, nazlı ve yapmacık,
Ve biraz solgun ve biraz zayıfça,
Fakat bununla birlikte, güzel epeyce;” (Puşkin, 2022, 325)*

Rus soylu toplumunda Fransız dili öğrenimi, dans ve adabımuaşeret dersleri gibi farklı derslerden oluşan ev eğitiminin önemli bir parçasıdır. Özellikle soylu toplumunda davranışları belirleyen neredeyse yapay bir teatralliğe kaçan bu eğitim gündelik yaşamdan oldukça farklı olması sebebiyle özel yabancı hocalar tutulmasını gerektirir. Bu yabancılaşmanın en çok duyumsandığı alan dildir. XIX. yüzyılın ilk çeyreğinde soylular arasında yabancı dil olarak Rusça öğrenme eğilimi ortaya çıkar. Yazı dili olarak Fransızcaya ana dilleri olan Rusçadan daha hâkim olan soylular bu dilde iletişim kurmayı doğru sayarken, Rusça konuşmayı “mujik” adı verilen köylü kesimine özgü, doğru olmayan bir uğraş olarak görürler. (Lotman, 1994, 188) Eserde ideal kadın kahraman Tatyana'nın da dönemin soylularına uygun biçimde ana dili olan Rusça'sının kötü olduğu aktarılır.

*“Ben kuşkusuz mecbur kalacağım
Çevirmeye Tatyana'nın mektubunu.
Tatyana Rusçayı fena biliyordu,
Yazın dergilerimizi bizim okumuyordu
Ve kendi anadilinde
Kendisini edince güçlülükle ifade,
O da yazıyordu Fransızca...” (Puşkin, 2022, 134)*

Başkent soylularından farklı olarak köyde yaşayan bir soylu ile halk arasında çok büyük bir uçurum bulunmaz. Köyde doğmuş, büyümüş bir soylu, köylülerin yaşamına ve halkın gelenek, görenek ve inanç biçimine oldukça yakındır. (Lotman, 1994, 110) Tatyana halk inanışlarıyla bağlantılıdır. Yevgeni'nin rüyalarında gördüğü adam olduğunu düşünür, dadısı ve hizmetçilerle birlikte fallar açarak geleceğe dair bir kehanet, evleneceği kişiye dair bir ipucu bekler. Gördüğü rüyasında Yevgeni'nin Vladimir'i öldürmesinin eserin ilerleyen sayfalarda gerçekleşmesinin bu inancı pekiştirdiği düşünülür.

*“Tatyana inanyordu söylencelerine
Eski zamanlar halk yaşamının
Ve düş yorumlarına ve iskambil fallarına,
Ve önceden görülerine ayın.” (Puşkin, 2022, 202)*

Evlilik kurumu, XIX. yüzyıl Rus toplumunda sosyal, ekonomik, kültürel yaşam bakımından büyük önem arz eder. Evlilik bağı sosyal statü bakımından yükselmeye imkân verir, miras ve çeyizin paylaşımı ile bireylere ekonomik katkı sağlayabilir, bununla birlikte kişinin itibarını ve toplumsal temsiliyetini güvence altına alabilir. Evlilik gelin ve damadın

çevresi tarafından gerçekleştirilen bir “çöpçatanlık” sürecinin ardından gerçekleştirilir. (Lotman, 1994, 112) Bu süreçte evlilik çağına gelmiş genç kızlar düzenlenen balolarda boy gösterir ve talipler de bu balolarda doğru kadını arar. Tatyana’nın Moskova’ya götürülmesi, böyle bir sürecin başlangıcına işaret eder. Nitekim gelecekteki eşi katıldığı bir baloda Tatyana’yı beğenir ve evlenirler.

*“Böylece düşüncesi uzaklara uzanıyor:
Unutulmuş yüksek toplum da, balo da,
Oysa gözlerini o arada ondan ayırmıyor
Karşıda önemli bir general.
Teyzeleri birbirlerine göz kırptılar
Ve dirsekleriyle aynı defada Tanya’yı dürttüler,
Ve her biri art arda fısıldadı ona:
“Çabuk, hemen sol tarafa bak.” –
“Sola mı? Nerede? Ne var orada öyle?” –
“Haydi sen oraya bak, ne olursa olsun...
Şu toplulukta, ön tarafta, görüyor musun,
Orada, üniformalı iki kişinin daha durduğu yerde...
İşte azıcık uzaklaştı...yan döndü şimdi...” –
“Kim? Şu şişman general mi?” (Puşkin, 2022, 333)*

XIX. yüzyıl Rus toplumunda toplumsal sınıf yahut sosyal statü farklarına dayanan evlilikler oldukça yaygındır. Bu tür sosyal statü bakımından eşit olmayan evlilikler Fransızca *mésalliance* olarak adlandırılır. (Brunelle, 1995, 80) Bu tür evliliklerde gelin veya damattan biri, diğerine göre daha alt bir tabakaya, sosyal sınıfa ve statüye mensup olduğundan kendinden daha üst sosyal sınıf ve statüde biri ile evlenerek toplumsal sınıf, sosyal statü ve unvan bakımından yükselmektedir. Edebiyatta ve resim sanatında *mésalliance* evliliği sıklıkla işlenir hatta bazı eserlerin ana teması bu tür evlilik bağına adanmıştır. Ünlü Rus yazar F. M. Dostoyevski’nin (1821-1881) *Noel Ağacı ve Bir Evlenme* (Yolka i svad’ba, 1848) adlı öyküsü, ünlü Rus ressam V. V. Pukirev’in (1832-1890) *Eşit Olmayan Evlilik* (Neravnıy brak, 1862) tablosu konu bakımından *mésalliance* evliliğe adanmış eserlere örnek verilebilir. L. N. Tolstoy’un (1828-1910) *Anna Karenina* (Anna Karenina, 1878) adlı eserine adını veren ana kahramanı Anna’nın evliliği de *mésalliance* evliliğe örnek verilebilir. Tatyana da bu türden bir evlilik yapar. Moskova’da annesi ve kuzeni tarafından taliplerin beğenisine sunulmak üzere götürüldüğü baloda general rütbesinde prens unvanlı bir adamın beğenisini kazanan Tatyana, savaşta büyük başarılar göstermiş ve Çar’ın sevdiği bu adamla evlenerek Petersburg sosyetesinin en gözde ev sahiplerinden biri olur.

Daha önce de bahsedildiği üzere XIX. yüzyıl Rus soylu toplumunda yaygın olarak evlilik bağını toplumsal statüye, ekonomik nedenlere göre kurulmaktadır. Duygusal ve romantik bağ kurma arzusu ise bazı evlilik dışı yasak ilişkilerin ortaya çıkmasına sebebiyet verir. Bu türden ilişkilere karşı tutum kişiden kişiye değişiklik göstermekle birlikte kimilerince benimsenirken kimilerince kabul görmez. Rus edebiyatında Tolstoy’un *Anna Karenina* adlı eseri bu türden bir ilişkiyi merkeze alır. *Yevgeni Onegin*’de Prenses Tatyana’nın balosuna katılan Petersburg’a henüz dönmüş bulunan Yevgeni, yıllar önce reddettiği bu kadına mektup yazar, ayaklarına kapanır ve ona olan duygularını adeta haykırır. Fakat Tatyana, tüm yaşamı,

unvanı, çevresi değişmesine rağmen ahlak yapısı bakımından aynı kalmıştır, geleneksel ve muhafazakâr tavrından ödün vermeyerek Yevgeni'yi reddeder. Tatyana'nın Yevgeni'yi sevmesine rağmen eşine olan sadakatinden ödün vermemesi, onun idealize edilen yönlerinden biridir.

“İşte evlendim ben. Şimdi işte diliyorum,
Siz beni bırakmak zorundasınız;
Biliyorum: yüreğinizde sizin vardır
Hem gurur, hem katıksız bir onur.
Ben sizi seviyorum (niye olayım içtenliksiz?)
Fakat ben teslim oldum başkasına;
Ömrüm boyunca bağlı kalacağım ona.” (Puşkin, 2022, 384)

Sonuç

Yazıldığı günden bugüne üzerinden neredeyse iki asır geçmesine karşın Rus edebiyatında ideal bir kadın kahraman olarak Tatyana, günümüzde dahi ilk aşkın masumiyetini, sadakat, bağlılık ve fazileti simgeler. Bu yönüyle zamanın ötesinde ve evrensel bir mana taşımaktadır. Eser boyunca Tatyana'nın ideal bir kadın kahraman olarak duygusal gelişimi onun içinde yaşadığı toplumun beklentileri, kendisine biçilen toplumsal rollere göre şekillenmektedir. Tatyana'nın taşra ve başkent gibi farklı ortamlar ve toplumlar içinde yaşadığı farklı deneyimler, farklı özelliklerini ön plana çıkarır. Toplumsal beklentilere başkaldırısı bağımsız ve güçlü bir kadın olma arzusunun bir sonucudur. Bunun yanında yoksul bir toprak beyinin kızı olarak da bir generalin karısı prenses Tatyana olarak da sahip olduğu eser boyunca değişmeyen içtenlik, saflık, bağlılık, cesaret ve naiflik gibi içsel değerleri vardır. Tatyana'nın taşrada kazandığı erdemlerini muhafaza etmesi, onun tipik büyük şehir sosyetesinde büyüüp yetişmemesinden, taşrada doğup büyümesinden kaynaklanır. Tatyana'nın duygusal derinliği ilk kez deneyimlediği aşk ve reddedilme ile içsel çatışmalarla pekiştirilir. Entelektüelite bakımından Tatyana eserin başından sonuna dek tutkulu bir okur olarak sunulur. Gerçekleştirdiği okumalar onun başlangıçta duygu dünyasında ve ardından zihin dünyasında etki bulur. Tatyana'nın karakter evriminde önemli bir diğer özelliği gelişime açık oluşudur. Tatyana tüm olumlu hasletleri ile XIX. yüzyıl Rus kadın ideallerinin bir yansımasıdır.

Kaynaklar

- Behramoğlu, A. (2013). *Rus Edebiyatında Puşkin Gerçekçiliği*, Tekin Yayınevi.
- Belinski, V. G. (1948). *Sobranie soçinenii v treh tomah, Stat' i i Retsenzii 1843-1848 Tom III*, OGİZ Gosudarstvennoe izdatel'stvo hudojestvennoy literaturı.
- Borisenko, V. İ., V'yunov, Yu. A., Miloslavskaya, S. K., Rostova, Ye. G., Frolova, O. Ye., Çernyavskaya, T. N. & Çudnov, V. P. (2009). Rossiya. Bol'şoy lingvostranovedçeskiy slovar', Yu. Ye. Prohorova (Ed.), *Yevgeni Onegin (ss. 182-184)*, AST-PRESS KNİGA.
- Borisenko, V. İ., V'yunov, Yu. A., Miloslavskaya, S. K., Rostova, Ye. G., Frolova, O. Ye., Çernyavskaya, T. N. & Çudnov, V. P. (2009). Rossiya. Bol'şoy lingvostranovedçeskiy slovar', Yu. Ye. Prohorova (Ed.), *Tat'yana Larina (ss. 562-563)*, AST-PRESS KNİGA.
- Brunelle, G. K. (1995). *Dangerous Liaisons: Mésalliance and Early Modern French Noblewomen*. French Historical Studies, 19(1), 75–103. <https://doi.org/10.2307/286900>.
- Dostoyevski, F. M. (2009). *Puşkin Konuşması*, Çev. T. Ağaoğlu, İletişim Yayınları.

- Fedorova, M. (2009). *The Lover Of Julie Wolmar: The New Heloise And Tatiana's Dilemma*. The Slavic and East European Journal, 53(2), 171–187. <http://www.jstor.org/stable/40651111>.
- Gukovski, G. A. (1995). *Puşkin i ruskie romantiki*, İnrada.
- Kuleşov, V. İ. (2000). *Puşkin Yaşamı ve Sanatı*, Çev. B. Karaca, Multilingual.
- Lotman, Yu. M. (1983). *Roman A. S. Puşkina "Yevgeni Onegin" Komentariy*, Prosveşçeniye.
- Lotman, Yu. M. (1994). *Besedi o russkoy kul'ture. Bit i traditsii russkogo dvoryanstva (XVIII-naçalo XIX veka)*, İskusstvo SPB.
- Nabokov, V. V., 1998, *Kommentariy k romanu A. S. Puşkina Yevgeni Onegin*, İskusstvo-SPB.
- Puşkin, A. S. (2022). *Yevgeni Onegin*, Çev. A. Yaran, Yapı Kredi Yayınları.
- Veraseyev, V. V. (2011). *Yaşamın İçinden Puşkin*, Çev. A. Süer, Etkin Yayınevi.